
Obdavčitev Tobaka:

MITI IN DEJSTVA

GLAVNI PARTNERJI SFP:

PRIDRUŽENI PARTNERJI SFP:

1 MIT: Višji davek na tobak ne zmanjša uporabe

DEJSTVO: Potrošniki so občutljivi na spremembe v cenah in obstajajo sistematični dokazi, da obdavčitev pomaga zmanjšati količino uporabljenega tobaka (uporaba) in delež prebivalstva, ki uživa tobak (razširjenost). Vendar pa relativni uspeh davčne politike pri doseganju zdravstvenih in fiskalnih rezultatov ovirajo strategije, ki se jih poslužuje tobačna industrija.

Moč vpliva, ki ga ima davčna politika na povpraševanje po tobačnih izdelkih, se lahko izmeri s **cenovno elastičnostjo**, ki meri pripravljenost potrošnikov, da kupijo izdelek po spremenjeni ceni. Če, na primer, cenovna elastičnost za izdelek znaša $-0,1$, to pomeni, da se pri 10-odstotnem zvišanju cene, potrošnja izdelka zmanjša za 1 odstotek. Ocenjuje se, da cenovna elastičnost za tobačne izdelke znaša od $-0,25$ do $-0,5$. Čeprav so prebivalci držav z visokimi prihodki manj občutljivi na zvišanje cen, raziskave kažejo, da se tudi oni odzovejo na višje cene, npr. 10-odstotno zvišanje cene zniža potrošnjo za 3 % (elastičnost $-0,3$). V državah s srednjimi ali nizkimi prihodki bi podobno zvišanje cen znižalo potrošnjo tobaka za 4 do 5 % (elastičnost od $-0,4$ do $-0,5$).¹ Različne odzive na spremembo cene je mogoče pojasniti z dejstvom, da se tisti z nižjimi prihodki bolj odzivajo na spremembe cen.

Številne študije so pokazale, da višji davki na tobak vplivajo na porabo tobaka in razširjenost kajenja. V Združenem kraljestvu, na primer, kjer so trošarine na tobačne izdelke med letoma 2009 in 2015 postopoma naraščale za do 5 % na leto, se je prodaja cigaret znižala s 50,5 na 42,6 milijard na leto.² Istočasno je ukrepala tobačna industrija, da bi zmanjšala učinke davčne politike z uvedbo zavojčkov z manj kot 20 cigaretami in 10-gramskih zavojčkov tobaka za zvijanje. To je povzročilo znižanje zaznane cene tobačnih izdelkov in na koncu privedlo do 46-odstotnega povečanja porabe tobaka za zvijanje kljub 17-odstotnemu znižanju prodaje cigaret.³ Zato je treba višanje davkov izvesti celostno, da se preprečijo pravne vrzeli in da se prepreči tobačni industriji, da bi zmanjšala fiskalne in zdravstvene koristi višje obdavčitve. Dober primer take celostne politike je določba direktive o tobačnih izdelkih o zavojčkih z najmanj 20 cigaretami in najmanj 20 g tobaka za zvijanje.

Dolgoročno je učinek višje obdavčitve lahko dvakrat močnejši od njenih kratkoročnih učinkov.⁴ Sprememba cene ima takojšen učinek na kajenje cigaret, učinki višjih ravni cen, ki so posledica tega, pa se poznajo še dolgo.⁵ Poleg tega ima zvišanje davka večji vpliv na mlade (stare od 18 do 24 let). Ker 98 % kadilcev začne s kajenjem pred 26. letom starosti,⁶ višji davek na tobak pomembno vpliva na razširjenost kajenja v prihodnosti. Vpliv višjih davkov se bo na koncu povečal tudi z učinkom manjše razširjenosti kajenja pri vrstnikih. Dolgoročno bo več ljudem tudi uspelo opustiti kajenje, kar bo še dodatno zmanjšalo razširjenost kajenja.

1 Goodchild, Mark, Anne-Marie Perucic, and Nigar Nargis. "Modelling the impact of raising tobacco taxes on public health and finance." *Bulletin of the World Health Organization* 94, no. 4 (2016): 250.

2 Hiscock R, Branston JR, McNeill A, et al. 'Tobacco industry strategies undermine government tax policy: evidence from commercial data.' *Tobacco Control* 2018;27:488-497. <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/27/5/488>

3 Ibid.

4 Jha, Prabhat, and Richard Peto. "Global effects of smoking, of quitting, and of taxing tobacco." *New England Journal of Medicine* 370, no. 1 (2014): 60-68.

5 Victoria Stevens, Ryan Diver, Michal Stoklosa, Dana Flanders, Lee Westmaas, Ahmedin Jemal, Jeffrey Drope, Susan Gapstur, Eric Jacobs (2017) "A Prospective Cohort Study of Cigarette Prices and Smoking Cessation in Older Smokers" *Cancer Epidemiology and Prevention Biomarkers* Jul;26(7):1071-1077

6 "Fact Sheet - Youth And Tobacco Use - Smoking & Tobacco Use". 2018. *Smoking And Tobacco Use*. https://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/fact_sheets/youth_data/tobacco_use/index.htm.

2 MIT: Višji davek na tobak pomeni več nedovoljene trgovine

DEJSTVO: Korelacija med cenami tobačnih izdelkov in njihovo dobavo po nezakonitih poteh je nizka. Pravni in upravni okvir ter okvir pregona so pomembni dejavniki nedovoljene trgovine s tobačnimi izdelki. Poleg tega je treba pomisleke tobačne industrije glede nedovoljene trgovine preučiti v luči njene bogate zgodovine omogočanja in spodbujanja tihotapljenja njenih lastnih izdelkov.

Številna tobačna podjetja in lobistične organizacije trdijo, da višji davki spodbujajo črni trg in prispevajo k nedovoljeni trgovini. Vendar pa celo študije, ki jih je naročila sama industrija, kot na primer KPMG Project Sun iz leta 2017, kažejo, da sta se poraba ponarejenih cigaret in tihotapljenje cigaret med letoma 2013 in 2017 znižala za 24 %.⁷ Poleg tega je večina cigaret iz nedovoljene trgovine na začetku zakonita, nato pa se jih preusmeri v dobavno verigo.⁸ Štiri največja tobačna podjetja so plačala milijarde dolarjev kazni in poravnjav za tihotapljenje svojih cigaret v EU in Kanadi.⁹

Poleg tega so zaradi davčnih razhajanj med državami vlad odgovorne za nadzor nad nedovoljeno trgovino vsega blaga, ne zgolj tobačnih izdelkov. Cilj protokola o nezakoniti trgovini je obravnavati te težave, zato zahteva vključitev nabora politik, ki ščitijo dobavno verigo, vključno z globalnim sistemom prepoznavanja in sledenja. Cilj tega sistema, ki naj bi začel delovati maja 2019, na ravni EU je omogočiti identifikacijo nedovoljenih tobačnih izdelkov, s čimer bi se preprečila njihova dobava.

V Združenem kraljestvu se je cena cigaret, prilagojena inflaciji, zaradi rednega višanja davkov na cigarete med letoma 2001 in 2016 zvišala za 63 %, s čimer so te cene postale najvišje cene cigaret v Evropi in dejansko tudi na svetu. Hkrati se je nedovoljena trgovina zmanjšala za 70 %, razširjenost kajenja pa se je prav tako zmanjšala s 35 na 21 % zaradi celostne strategije za nadzor nad tobakom, ki vključuje izboljšave v davčni upravi, zbiranje obveščevalnih podatkov in izvajanje strogih ukrepov kazenskega pregona, kakor tudi popolno prepoved kajenja na javnih mestih in prodaje prek prodajnih avtomatov, umik tobaka z vidnih mest v trgovinah in obsežne medijske kampanje.¹⁰

7 KPMG, *Project Sun*, 'A study of the illicit cigarette market in the European Union, Norway and Switzerland', 2017, <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/uk/pdf/2017/07/project-sun-2017-report.pdf>

8 Tobacco Atlas. *Illicit Trade* | Tobacco Atlas. [online] Available at: <https://tobaccoatlas.org/topic/illicit-trade/>

9 Cancer Research UK. *Smuggling, the tobacco industry and plain packs*. 2012. [online] http://www.cancerresearchuk.org/prod_consump/groups/cr_common/@nre/@pol/documents/generalcontent/smuggling_fullreport.pdf

10 Tobacco Atlas. *Illicit Trade* | Tobacco Atlas. [online] <https://tobaccoatlas.org/topic/taxes/>

3 MIT: Višji davek na tobak najbolj prizadene revne

DEJSTVO: Ker so revni bolj občutljivi na visoke cene, visok davek na tobak uporabo tobaka bolj zniža v tej skupini, kar v končni fazi pripelje do boljšega zdravja. To privede tudi do zmanjšanja neenakosti na področju zdravja.

Davek na potrošnjo vpliva na večji delež razpoložljivega prihodka revnih v primerjavi z bogatimi. To ne velja le za tobak, ampak tudi za blago, kot sta kruh in mleko, ali storitve, kot sta izobraževanje in zdravstveno varstvo. Skrb, da bo davek na tobak nesorazmerno bolj prizadel revne kadilce je torej upravičena. Vendar pa je pri ljudeh z nižjimi prihodki večja verjetnost, da bodo zaradi višjih cen tobaka zmanjšali njegovo uporabo ali opustili kajenje, kar pomeni, da bodo poleg zdravstvenih koristi manjše porabe tobaka imeli več razpoložljivega prihodka.¹¹ Treba je tudi poudariti, da je prerazporeditvena moč vsakega fiskalnega sistema odvisna predvsem od tega, kako se davčni prihodki porabijo, in ne od tega, kako se ustvarijo, zato je treba pri oceni take moči upoštevati dejansko davke in koristi. To konkretno pomeni, da bi morale vlade uvesti visoke davke na tobak in hkrati finančno podpreti programe in terapije za opuščanje kajenja, ki bi kadilcem pomagali opustiti kajenje, da bi se tako zmanjšale družbeno-ekonomske neenakosti na področju zdravja.

4 MIT: Davek na tobak je orodje „države ustrahovanja“

DEJSTVO: Obdavčitev tobaka koristi celotni družbi, gospodarstvu, javnemu zdravju in posameznikom.

Okvirno konvencijo za nadzor nad tobakom je ratificiralo 181 vlad, ki so se s tem zavezale, da bodo na strani povpraševanja in ponudbe uvedle ukrepe za zmanjšanje uporabe tobaka. Te pravne obveznosti vključujejo cenovne in davčne ukrepe (člen 6 okvirne konvencije). Tobačna industrija se že od leta 1966 sklicuje na „svobodo kajenja“, da bi vplivala na javno politiko¹². Vendar pa je tobak, tj. izdelek, ki povzroča odvisnost, edini zakoniti izdelek, ki pri običajni uporabi ubije polovico dolgoročnih kadilcev.

Škode, ki jo povzroča tobak, ne trpijo le njegovi uporabniki, ampak je vsiljena tudi ostalim članom družbe v obliki pasivnega kajenja, stroškov za zdravstveno varstvo, večje škode za okolje in škodljivega vpliva na trajnostni razvoj. Večina kadilcev je tudi začela uporabljati tobak v najstniških letih, ko se tveganj kajenja ne jemlje resno. Preden se ta tveganja ustrezno ovrednotijo, so potrošniki že odvisni. Legitimna in nujna vloga vlad je torej, da zaščitijo in varujejo svoje državljane pred uporabo tobaka.

11 World Health Organization. *Tobacco control economics*. [online] Available at: <http://www.who.int/tobacco/economics/background/en/index3.html>

12 Brown & Williamson, 'If you enjoy smoking...act now to protect your freedom to smoke', 15 April 1966, available at: <https://www.industrydocumentslibrary.ucsf.edu/tobacco/docs/#id=rppd0052>

5 MIT: Tobačna industrija plačuje trošarino in veliko prispeva v državni proračun

DEJSTVO: Davek (vključno s trošarino in DDV/prometnim davkom) predstavlja tri četrtine skupne cene zavojčka cigaret. To so davki na potrošnjo, ki jih v celoti plača potrošnik in ne tobačna industrija.

Prihodek, ustvarjen z zvišanjem davka, je običajno višji od izgube davčnega prihodka zaradi zmanjšane uporabe tobačnih izdelkov. Poleg tega so nižji zdravstveni stroški in boljša produktivnost, ki izhajata iz manjše uporabe tobaka, ključnega pomena za ustvarjanje pozitivnega gospodarskega učinka zvišanja davka.

Študija, ki jo je izvedla Svetovna banka, je pokazala, da se je realna cena cigaret brez davkov med letoma 1993 in 2014 zvišala za 153 %. V istem obdobju so se prihodki tobačne industrije zvišali za 69 %, realni prihodek iz trošarin pa se je povečal za 220 %¹³. To dokazuje, da se z zvišanjem dajatev na tobačne izdelke običajno zviša fiskalni prihodek. Poleg tega je skupen strošek kajenja tobaka (izdatki za zdravstveno varstvo, zmanjšanje produktivnosti zaradi kajenja in zgodnja umrljivost) leta 2009 v EU znašal 4,6 % skupnega BDP EU¹⁴. Ti stroški se zmanjšajo, ko se po zvišanju davka zmanjša uporaba tobaka. Zato je mogoče reči, da zvišanje davkov na tobak povzroči dodaten nacionalni proračunski prihodek in obenem tudi proračunski prihranek zaradi nižjih stroškov, povezanih s kajenjem.

6 MIT: Davek na tobak uničuje delovna mesta in škoduje kmetom

DEJSTVO: Manjša uporaba tobaka ima omejen vpliv na zaposlovanje v tobačnem sektorju in povezanih industrijah.

Zaposlenost v tobačnem sektorju je v Evropi že sedaj zelo nizka. Gojenje tobaka se je v Evropi v zadnjem desetletju močno zmanjšalo, odkar ne prejema več subvencij EU. Politike za nadzor tobaka postopno zmanjšujejo uporabo tobaka, kar pomeni, da ima trg dovolj časa, da se temu prilagodi.¹⁵ Poleg tega se delež izdatkov, ki so bili prej namenjeni kupovanju tobaka, preusmeri na različno blago, s čimer spodbuja ustvarjanje različnih delovnih mest v drugih sektorjih. Izgubo delovnih mest v tobačnem sektorju se običajno izravna z višjo potrošnjo v drugih sektorjih.¹⁶

13 Meiro-Lorenzo, Montserrat. 2014. "Tobacco Taxation: Purpose And Myths. The Role Of The WB". *Who.Int*. <http://www.who.int/fctc/implementation/WorldBank.ppt>.

14 "A Study On Liability And The Health Costs Of Smoking". 2008. *Updated Final Report*. https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/tobacco/docs/tobacco_liability_final_en.pdf.

15 "Myths And Facts Of Tobacco Control". 2011. *Worldbank.Org*. <http://siteresources.worldbank.org/INTPH/Resources/376086-1289321994364/MythsAndFacts.pdf>.

16 Chaloupka, Frank J., Ayda Yurekli, and Geoffrey T. Fong. "Tobacco taxes as a tobacco control strategy." *Tobacco control* 21, no. 2 (2012): 172-180.

SFP's vision is a world where **all children** can grow up **healthy**, and **free** from the **harm caused by tobacco**

Smoke Free Partnership

Rue de l'Industrie 24, 1040-Brussels, Belgium

www.smokefreepartnership.eu · info@smokefreepartnership.eu

+32 (0) 2 430 73 59

GLAVNI PARTNERJI SFP:

PRIDRUŽENI PARTNERJI SFP:

SFP receives funding under an operating grant from the European Union's Health Programme (2014-2020). This publication is the result of an activity that received funding under an operating grant from the European Union's Health Programme (2014-2020).

The content of this publication represents the views of the author only and is his/her sole responsibility; it cannot be considered to reflect the views of the European Commission and/or the Consumers, Health, Agriculture and Food Executive Agency or any other body of the European Union. The European Commission and the Agency do not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.